

ОКИНЭУ

BILIM BOSTANDYK ORKENDEU

ISSN 1684-9310

научно-
производственный
журнал

НАУКА

1 март
2016

<i>Нурсеитова А.А.</i> Көркем шығармалардағы мақал-мәтелдердің кейбір стилдік ерекшеліктері (Ш.Құдайбердиев, А.Байтұрсынов шығармалары бойынша).....	163
<i>Пепелина Н.И.</i> Проблемы формирования массового исторического сознания в переломные моменты жизни общества (СССР в 1920-е-1930-е годы).....	165
<i>Прилуцкий В.В., Скрипников А.В.</i> Критерии объективности в трудах отечественных историков по Великой Отечественной войне.....	168
<i>Тихомиров Н.В.</i> Синергетическая концепция обратных связей в оценке исторического процесса.....	172
<i>Тихомиров Н.В.</i> Тезисы к проблеме действия обратных связей в социальных системах разного порядка и связанных с ними ритмов.....	175
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ	
<i>Абаева Г.И.</i> Проблемы формирования профессиональных компетенций выпускника.....	178
<i>Ақоәулетова Ж.А.</i> Үстеулердің шырай жұрнақтары арқылы тұлғалық өзгеріске түсуі.....	181
<i>Аллыспаева З. Т.</i> К проблеме перевода метонимии в художественном тексте.....	183
<i>Алтыбаева А.Б.</i> Жоғары мектепте көркем мәтінді талдаудың әдістері мен ұстанымдары.....	185
<i>Ариққұлова К.А.</i> О региональной специфике в русской речи Казахстана. Казахизмы.....	187
<i>Асеева А.Ю., Кузьмина В.М.</i> Сотрудничеств ВУЗов России и Венесуэлы в области образования и науки в 2014-2015 гг. (на примере деятельности курского юго-западного государственного университета).....	189
<i>Ахметчина К.Е.</i> К вопросу о трехязычии поликультурного Казахстана. (психолингвистический аспект).....	191
<i>Бедыч Т.В., Войцеховская О.В., Водясов Е.В.</i> Вклад костанайского ВУЗа в развитие машиностроения в регионе.....	192
<i>Бекбосынова А.Ж.</i> Развитие и совершенствование профессионально направленной речи студентов национальных групп на занятиях по русскому языку.....	196
<i>Бектасова А.А.</i> Қазақ тілін кәсіби бағытта оқытудың тиімді жолдары.....	198
<i>Будкова О.А., Кузьмина В.М.</i> Социально-экономические санкции европейского союза в отношении России..	199
<i>Воронцова Ю.Ю.</i> Организация работы с молодыми специалистами.....	202
<i>Гришнякова Е.А., Кузьмина В.М.</i> Сложности формирования кадрового Потенциала государственных служащих Курской области	204
<i>Гуденко Н.Д.</i> Новые подходы к реализации программ дополнительного профессионального образования.....	208
<i>Есеева Г.К., Мукашева Т.К.</i> Студенттерді ғылыми жұмысқа бағытталған СӨЖ мен ОСӨЖ ұйымдастыру арқылы баулу.....	210
<i>Жолдыбаева С.Б.</i> Дуальное обучение: истоки и современные тенденции.....	212
<i>Жуман Г.</i> Актуализация патристических ценностей у студентов при изучении темы «Дискуссии по индустриализации в Казахстане (1920-1930 гг.)».....	214
<i>Ибатулин Д., Сегизбаева А.С.</i> Применение цветового решения для улучшения восприятия информации.....	217
<i>Илькенов М.С., Ғалымжан М.</i> «Мен көрген соғыс».....	220
<i>Искакова Д.Г.</i> Сөйлеу тілін денгейлік тапсырмалар арқылы дамыту.....	221
<i>Карачеяцева Е.Е., Кузьмина В.М.</i> Страны Латинской Америки во внешне-политическом курсе России.....	223
<i>Кравцов Ф.Е.</i> Вопросы формирования педагогического профессионализма как целостного социального явления.....	225
<i>Кузнецов А.Н.</i> Применение метода проектов при обучении будущих инженеров-аграриев иностранным языкам.....	227
<i>Кукенова Б.К.</i> Формирование познавательных интересов на уроках экономики.....	229
<i>Кульбаева М.Б.</i> Современные педагогические технологии в дошкольном учреждении.....	230
<i>Manasbayeva N.</i> Application of interactive whiteboard during English lessons.....	232
<i>Мендыкулова С.С.</i> Сущность и социальная значимость менеджмента в образовании.....	234
<i>Мкртчян Г.А., Кузьмина В.М.</i> Отношение к брикс как к основе мультиполярного мира.....	235
<i>Мукашева Т.К., Чернявская О.М.</i> Современные подходы в теории личностноориентированного образования.....	238
<i>Назарова Г.А.</i> Взаимодействие куратор – студент– родитель как условие достижения образовательных и воспитательных задач.....	239
<i>Омаров М.Б.</i> Современное учебное оборудование в обучении студентов железнодорожных дисциплин.....	241
<i>Оразалиева А. М.</i> Патриотическое воспитание детей дошкольного возраста	242
<i>Паникар С.Н.</i> Патриотическое воспитание на уроках истории.....	244
<i>Сагитова Д.Б.</i> Using Internet resources in teaching English.....	246
<i>Сарманова Ф.Т.</i> Роль полиязычия в современном мире.....	247
<i>Саулембеков С.Е.</i> Эти познания необходимы.....	249
<i>Себряева Н.С.</i> Некоторые формы организации самостоятельной работы студентов.....	250
<i>Себряева Н.С.</i> Профессионально ориентированные задачи при изучении химии в сельскохозяйственном ВУЗе.....	252
<i>Тавтыбаева А.А.</i> Сөйлемнің тұрлаусыз мүшелерінің коммуникативтік қызметі.....	255
<i>Тынымбаева Ж.С.</i> Lexical and syntactical stylistic devices in American and English songs.....	257
<i>Уруйбасарова Э.А., Алькеева С.М.</i> Духовно-нравственное развитие личности обучающихся как важнейшая задача в области образования.....	258

Leave me now,” - said a stern voice behind him”. “Теперь уходите”, - произнес за его спиной суровый голос”. Метонимия «a stern voice» — «суровый голос» является логической, общеязыковой метонимией. В данном случае мы видим ярко-выраженный метонимический эпитет - сочетание прилагательного, в котором объекту приписывается признак, характеризующий другой объект, но находящийся с первым в определенной связи метонимического характера.

“I must admit that I was rather annoyed at the idea of seeing Shakespeare done in such a wretched hole of a place”. “Признаться, сначала мне стало обидно за Шекспира, которого играют в такой дыре”. Метонимия «Shakespeare» логическая и подразумевает под собой пьесу Шекспира. «Ромео и Джульетта». При переводе метонимия передана транскрипцией имени собственного.

“You are a wonderful creation” - “Вы удивительный человек”. В основе общеязыковой метонимии «creation», что означает «создание, все живое» лежит перенос с общего на частное значение. Данная логическая метонимия выполняет изобразительную функцию, при её переводе на русский язык автор произвёл лексическую замену (конкретизация) слова *creation* на *человек*, считая его более уместным в русском узусе при обращении к человеку мужского пола.

Таким образом, метонимический перенос представляет собой не только языковую, но и логическую, когнитивную операцию. Метонимия, как яркий символический троп, являясь категорией описательной, создаёт и усиливает зрительно осязаемые представления, будучи при этом способом не прямой, а косвенной характеристики явления и позволяет сделать мысль более яркой, лаконичной, выразительной. При переводе метонимии как результата работы механизма речи, важно учитывать её употребление в контексте, её экстралингвистическую подоплёку, если таковая присутствует, иначе метонимия подвергнется искажению, а вместе с ней и произведение утратит свой изначальный вид.

Список литературы

1. Jackendoff, Ray. Foundations of Language: Brain, Meaning, Grammar, Evolution. Oxford / New York: Oxford University Press, 2002.
2. Арутюнова Н. Д. М. Теория метафоры. М.: Прогресс, 1990.
3. Арутюнова Н. Д. Метонимия // Русский язык. Энциклопедия. М.: Наука, 1979.
4. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. – М.: Высшая школа, 2002.
5. Казакова Т.А. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Союз, 2001.
6. Oscar Wilde «The Picture of Dorian Gray». М.: Oxford University Press, 1989.
7. М. Абкина перевод «Портрет Дориана Грея». М.: Прогресс, 1991.

УДК 81'42:811.512.122

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУДЫҢ ӘДІСТЕРІ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ

*Алтыбаева А.Б., А. Байтұрсынұлы атындағы Қостанай
мемлекеттік университетінің
аға оқытушысы, магистрі.*

Мақалада көркем мәтінді модуль технологиясы бойынша талдаудың әдістері мен ұстанымдары көрсетілген.

В статье рассматриваются методы и приёмы модульного обучения лингвистическому анализу художественного текста.

The article deals with the modern modules of education, methods and techniques in teaching linguistic analysis of the text.

Көркем әдебиет тілін, сонымен бірге көркем мәтін тілін зерттеудегі негізгі мақсат – көркем туындының бейнелі құрылымының өзіндік ерекшелігін ашу, көркем мазмұнды бейнелейтін тілдік құралдардың қызметін көрсету. Ал олардың алғышарттарына мыналар жатады: көркем шығарманың мазмұн мен формасын (тілін) бірлікте алып зерттеу; көркем шығарманың өзара және басқа компоненттерімен байланыс, қарым-қатынасын ескеру; бейнеленетін мазмұнға автор қатынасын ескеру; шығарманың жанрлық ерекшеліктерін ескеру; ғылыми дамудың жаңа бағыт-бағдарларына сүйену т.б.

Көркем шығарма тілін талдаудың ғылымда синтетикалық әдіс, құрылымдық және статистикалық әдіс түрлері белгілі. Бұл әдістердің бірін көп дәрежеде, бірін аз дәрежеде, бірін негізгі етіп, қалғандарын көмекші етіп – барлығын да қолдануға болады [1, с.25].

Көркем мәтінді зерттеудің, талдаудың әдістері мен ұстанымдарының, қырларының күрделілігі әрі әртүрлілігі және қажеттілігі әдебиеттің өзіндік ерекшелігіне байланысты. Көркем әдебиетте өмір және басқа да өмір нысандары адамның көңіл-күйі, сезімімен бірлікте алып қарастырылады. Сондықтан ондағы негізгі орталық тұлға – адам және оның күйініш-сүйініші болып табылады. Әдебиеттің өнер ретіндегі басты ерекшелігі, мәні де осында. Өнердегі эмоция, көңіл-күй ерекше мәнге ие. Мысалы, ғылыми шығармалардағы

эмпионалдык тикелей ғылыммен байланысты болып, оқырманын алға жетелеп отырғанмен, ол нақты ғылыми ұғымдардың, ақиқаттың табиғатына жат болып келеді. Ал өнердегі эмоция – шығармашылықтың ең бірінші элементі, ол шығарманың мазмұнымен біте қайнасып жатады. Көркем әдебиет өнері өмірді сезім арқылы танытып қана қоймайды, ол сол арқылы өз оқырманына *эстетикалық ықпал* етеді. Оның негізінде, сонымен бірге, көркем әдебиеттің *әрі қоғамдық, әрі қатысымдық қызметі* жатыр. Қатысымдық қызмет дегенде көркем шығарманың өз оқырманына бағытталуын, жанама түрде жүзеге асатын автор мен оқырман арасындағы қарым-қатынасты, бір-біріне тигізетін ықпалды айтамыз. Осыған байланысты көркем мәтінді зерттеудің теориялық мәселелері туралы сөз қозғағанда, ондағы көркем образ бен көркем шығарманың гносеологиялық табиғатын, әдіснамалық негіздерін ескеру өте маңызды. «Өнер», «бейне» ұғымдары, оның эстетикалық мәні, танымдық бейне және оның типтері, ғылым мен өнердің айырмасы, ғылыми және көркем танымдағы интуитивтік бейнелер, «көркемдік модель» (ғаламның екінші модельдік жүйесін жасау), метафоралық ойлау және таным, «ақиқаттың концепциясы» т.б. көркем мәтіннің гносеологиялық, эстетикалық табиғатына қатысты мәселелер оны зерттеудің негізіне қаланады.

Кез келген мәтін, соның ішінде көркем мәтін материалдық мәдениет нысаны бола тұрып, оны жасаушы автормен де, мәтіннің жазылған уақытымен, орнымен, жағдайымен де тикелей байланысты болады. Бұл ерекшелік көркем мәтіндерді талдауда экстралингвистикалық факторларды басшылыққа алуды талап етеді.

Көркем мәтін мазмұны жазылу ортасына, дәуірі мен уақытына, ұлттық-мәдени және түрлі діни, философиялық түсініктерге, шығарма авторының психологиясына, белгілі бір әдеби мектепке, бағытқа тәуелді болады. Мәтіннің денотаттық, референттік, ситуативтік қасиет-сапалары осыларға байланысты қалыптасады. Кез келген көркем мәтін шынайы өмірдің эстетикалық бейнесі секілді болады. Сол себепті көркем мәтінге тілдік жүйенің эстетикалық қызметі барысында қалыптасатын метаморфтық қасиет тән болып келеді. Ол әрі функционалды, әрі эстетикалық жүйе болып табылады.

Л.Г.Бабенко мен Ю.В.Казарин шынайы көркем мәтін келесі сапалардан тұратынын көрсетеді: антропоцентрлік, әлеуметтік, диалогтық, толыққандылық әрі бірізділік, статикалық және динамикалық, әсерлілік, эстетикалық, бейнелілік және түсіндіріліп-талдануы.

Е.А.Гончарованың ойынша, көркем мәтіннің антропоцентрлігі оған ұйытқы болған үш орталықтан көрінеді: автор – көркем шығарма иесі; кейіпкерлер; оқырман – «туындының жасалуына қатысушы жанама тұлғалар» [2, с.45]. Демек, көркем шығарманы жасаушы да адам, оның бейнелейтіні де адам және оның өмірі мен қоршаған ортасы, оны оқитын да адам, ол адамға арналып жазылады. Оның антропоцентрлігін осыдан-ақ көруге болады.

Көркем мәтіннің әлеуметтік қасиет-сапасы оның әлеуметтік қызметті жүзеге асыруымен байланысты түсіндіріледі. М.М.Бахтиннің ойынша, кез келген әдеби туынды іштей әлеуметтік шартты болып құрылады. Онда шынайы өмірдің әлеуметтік сырлары беріледі. Сондай-ақ, көркем мәтін белгілі бір уақыттың, дәуірдің, әлеуметтік қоғамның туындысы болып табылады.

Көркем мәтіннің диалогтық қасиет-сапасын М.М.Бахтин оның мазмұнының тек бір ғана дәуірмен шектелмей, ашық, көпқабатты болып құрылуымен түсіндіреді. Шынайы мәтіннің мағынасы терең болып келеді, осының салдарынан қанша уақыт өтсе де өзінің өзектілігін жоғалтпайды.

Көркем мәтіннің толыққандылығы және бірізділігі (немесе қисындылығы) оның мазмұны арқылы да, пішіні арқылы да қалыптасады. Толыққандылық басты тақырып пен шағын тақырыптардың арасындағы байланыстан көрінеді.

Статикалық пен динамикалық мәтіннің зерттелу аспектісіне қарай анықталады. Егер мәтін сөйлеу әрекетінің жемісі ретінде қарастырылса, ол статикалық қырынан танылады. Ал егер ол жасалуы, қабылдануы, түсінілуі тұрғысынан қарастырылса, динамикалық қырынан қарастырылады.

Мәтін әсіресе құрылымдық-семантикалық талдауда статикалық тұрғыдан талданады. Ал психоллингвистикалық, деривациялық, қатысымдық лингвистикалық тұрғыдан талдауда ол динамикалық қырынан талданады. Жалпы көркем мәтінді зерттеуде бұл екі аспектінің екеуін де назарға алған дұрыс.

Көркем мәтіннің әсерлілігі В.Г.Адмонидің зерттеулерінде терең қарастырылды. Оның ойынша, «көркем мәтін» алғашқы жолдарды оқығаннан-ақ оқырманды баурап алатындай болып, оның қызығушылығын бірте-бірте күлтеген жерден күшейтуі керек... ». Сол кезде оқырман шығарма соңының қалай бітетініне құмарта түседі.

Көркем мәтіннің эстетикалықлығы оның өзіне тән ерекшелігінен туындайды. Н.С.Болотнованың ойынша, эстетикалық қызметтен туындайтын прагматизм көркем мәтіннің эстетикалық әсерін күшейтеді; эстетикалық бағдарланған концептуалдық сапа – автордың шығармашылық дара тұлғасын, оның шынайы өмірге деген өзіндік қатынасын көрсетеді.

Бейнелілік – мәтіннің көркем бейнелер жүйесін айқын суреттей алуынан көрінеді.

Көркем мәтін мазмұнының тереңдігі және психологиялық, философиялық көпқабатты болып келуі және оның көркем шығарма болумен қатар, жеке автордың дүниетаным, табиғатымен бірге өрілуі оны түсіндірудің сан алуан жолдарын қалыптастырады.

Осы ерекшеліктеріне орай, аталған екі мәтін типтері құрылымы жағынан да бір-біріне ұқсамайды. Рационалды, яки байыпты ойлауға құрылған мәтіндер шынайы өмірдің шындығын тікелей сипаттауға құрылса, эмоционалды-логикалық құрылымдар шынайы өмір шындығын бейнелеуге қызмет етеді.

Көркем мәтіндегі ассоциативтік байланыстар әр жазушыда, акында әр түрлі бейне туғызады. Көркем мәтін үшін заттық-ұғымдық түсініктердің өзі емес, заттың санадағы, қиялдағы көркем бейнесі маңызды.

Әдебиет тізімі:

- 1 Назарбаев Н.Ә. Инновациялар мен оқу-білімді жетілдіру арқылы білім экономикасына // Егемен Қазақстан. – 2006. – 27 мамыр.
- 2 Сулейменова Э.Д. Актуальные проблемы казахстанской лингвистики: 1991-2001. А, 2001. 84с.
- 3 Калиев Ғ. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі. Алматы, 2005. 440б.

УДК 81:001.12/.18

О РЕГИОНАЛЬНОЙ СПЕЦИФИКЕ В РУССКОЙ РЕЧИ КАЗАХСТАНЦЕВ. КАЗАХИЗМЫ

Арикулова К.А. - преподаватель, Костанайский государственный университет имени А.Байтұрсынова

В статье указывается, что влияние языка титульной нации проявляется прежде всего в лексике. И хотя лексический фонд русского национального языка богат исконными словами, регионализмы возникают как сознательный и безальтернативный выбор слов, отражающих именно местные реалии.

Мақалада ұлттық орыс тілінің сөздік қоры бұрынғы сөздермен бай екендігі, ал аймақтық сөздерді жергілікті халық үйреніп, жатқа білулері керектігі көрсетіледі.

Although the lexical fund of the Russian national language is rich in native words, regionalisms emerge as conscious and uncontested choice of words reflect exactly the local realities.

Русский язык в Казахстане продолжает участвовать в большинстве сфер общения, в том числе и таких важных, формирующих речевые навыки, как образование и СМИ.

За годы независимости в республике изменился состав носителей русского языка - социальный субстрат. Но несмотря на уменьшение этнических русских, говорящих на русском языке здесь по-прежнему много. Не имея статуса государственного, русский язык используется в среде иноязычноговорящих.

Қазақхский язык значительно повысил свое коммуникативное присутствие в государственном управлении, бизнесе, делопроизводстве, рекламе, индустрии развлечения.

Анализ особенностей русского языка в полиязычном социуме может ориентироваться на сравнение, сопоставление с нормами стандартного национального языка.

Региональная специфика не может не присутствовать в русской речи казахов, украинцев, немцев, корейцев и в речи самих русских, проживающих в стране. Влияние языка титульной нации проявляется прежде всего в лексике. И хотя лексический фонд русского языка богат исконными словами, регионализмы возникают как сознательный и безальтернативный выбор слов, отражающих местные реалии. Можно смело утверждать, что в каком-либо дальнем уголке России средний школьник вряд ли знает и без запинки объяснит значение слов *аул, наурыз*. Это объяснимо, там нет таких соответствий. Русский человек, живущий в Казахстане, знает о них с малых лет. Наиболее значительные пласты так называемых казахизмов, слов, отражающих особенности казахской ментальности и национальной самоидентификации, обозначают специфические реалии жизни титульной нации: общественно – политические институты (*мажилис, маслихат, казахское ханство, акимат*), традиции и обряды (*байгазы, сундет*), принципы (*жеті ата, адат*), праздники (*айт, тилашар - той*), игры (*байга, кокпар, тоғыз кумалак*), продукты и блюда национальной кухни (*куырдак, шубат, айран, курт*) и др. Казахизмы выполняют номинативную функцию – называют понятия, которым нет эквивалентов в русском языке. Это принудительный компонент речи, не допускающий замены и не имеющий альтернативы. Если в речи казахов - билингвов использование казахских слов объясняется желанием акцентировать свою этническую принадлежность, то в речи русскоязычных оно мотивируется невозможностью дать на русском языке адекватное определение чему-либо (например, *шашу, бешбармак, шанырақ*).

При заимствовании лексем происходит адаптация казахских единиц к нормам русского языка (русские суффиксы в словах *ханство, акимат*). Казахские заимствования используются без перевода и разъяснений. Языки вступают в некий союз. В свое время в статусе «великого и могучего» влияние русского на казахский было гораздо сильнее и продолжительнее. По мнению А.Ю.Мусорина: «В качестве языкового союза можно рассматривать языки народов бывшего СССР. Длительное сосуществование этих языков в рамках одного многонационального государства, а также колоссальное давление на них со стороны русского языка привели к появлению в них общих черт на всех уровнях их языковой системы...» [4]. Мы можем